શ્રાવણ વદ ૦)), સોમવાર તા. ૨૨-૮-૧૯૬૦
ઋષભજિન સ્તોત્ર-ગાથા-૮ થી ૧૧, પ્રવચન-૪

(આત્મા) સચ્ચિદાનંદ સ્વરૂપ છે એનું ભાન થયું એથી જૂનો પ્રવાહ તાજો થઈને નવો સમ્યગ્દર્શન જ્ઞાનમાં પ્રગટ્યો. તો ભગવાનને ઘણો કાળ થયો એટલે જાણે ભગવાન અમારી સમીપે હોય એમ ધર્મીને લાગે છે. આ તો ઘણો કાળ થયો પણ જાણે સમવસરણમાં બિરાજતા હોય એ રીતે પંચમકાળના મુનિએ સ્તુતિ કરી છે. પોતાનું સ્વરૂપ દૂર જે દૃષ્ટિમાં હતું, રાગ ને વિકલ્પ ને નિમિત્તના ભાવમાં જે દૃષ્ટિ અટવાઈ હતી, તે દૃષ્ટિએ ચૈતન્ય નિજઘર જોયું. નિજઘર શ્રદ્ધા-જ્ઞાનમાં લીધું. એને પોતાનો આત્મા પણ સમીપ છે અને એને સર્વજ્ઞ ભગવાન ત્રિલોકનાથ દૂર કાળે થયા એ પણ જાણે વર્તમાનમાં સમીપમાં છે તેમ મુનિ ભક્તિ કરી રહ્યા છે. એ પ્રમાણે ધર્માત્માને કેવી ભક્તિ હોય એનું પણ વર્ણન સાથે કરે છે.

ભગવાનને કહ્યું. સાતમી ગાથામાં કહ્યું ને? પ્રભુ! આપ સર્વાર્થસિદ્ધ વિમાનમાં હતા. ત્યાંથી આવ્યા છે ભગવાન ઋષભદેવ. એ સ્થાન પણ બતાવ્યું. કાંઈ મુક્તિમાંથી આવ્યા નથી. સમજાય છે કાંઈ? જે કાંઈ અવતાર થાય એ તીર્થંકર હો કે કોઈપણ હો, એ કોઈ મુક્તિમાંથી આવે, સિદ્ધ થયેલી દશામાંથી જન્મે એમ હોઈ શકતું નથી. એ વર્ણન સમજાવવા (કહે છે કે), પ્રભુ! આપે પૂર્વે પૂર્ણાનંદ આદિની કેટલીક પ્રાપ્તિ તો શ્રદ્ધા-જ્ઞાન-ચારિત્રમાં કરેલી, બાકી રાગ રહ્યો એનું પુણ્ય બંધાણું (એના ફળમાં) સર્વાર્થસિદ્ધમાં ગયા. પ્રભુ! પણ તમે ત્યાં હતા ત્યારે એ દેવની શોભા હતી, હોં! સર્વાર્થસિદ્ધના વિમાનની. હેઠે ઉતર્યા એટલે સર્વાર્થસિદ્ધની શોભા નષ્ટ થઈ એમ હું માનું છું. કહો, નેમિદાસભાઈ! શું હશે આ? મુનિઓ આવા અલંકાર કરતા હશે? આ તો પંચ મહાવ્રતધારી છે. ચંદુભાઈ! પંચ મહાવ્રતધારી છે? અહિંસા, સત્ય, દત્ત, બ્રહ્મચર્ય અને અપરિગ્રહનો વિકલ્પ એને વ્યવહારે પંચ મહાવ્રતનો આવે છે. અંતર દૃષ્ટિમાં એ રાગનો નિષેધ અને આત્માની શુદ્ધ પરિણતિ વહે છે. એ કહે છે કે પ્રભુ! હું એમ શંકા કરું છું (કે) આપ સર્વાર્થસિદ્ધમાં હતા ત્યારે એની શોભા (હતી), હોં! પ્રભુ! અહીં હેઠે ઉતર્યા ને, આ વસુમતિ પૃથ્વી નહોતી કહેવાતી. આપ જ્યારે માતાના ગોદમાં આવ્યા એ પહેલાં ઈન્દ્રોએ છ માસ સુધી રત્નોની વર્ષા કરી અને માતાની ગોદમાં સવા નવ મહિના રહ્યા. રત્ન વરસ્યા બહારમાં, અંતરમાં ચૈતન્યરત્નની પ્રાપ્તિ આપને છે અને પૂર્વના પુણ્યને કારણે બહારની પણ રત્નની વૃષ્ટિ થઈ. આ વસુમતિ ત્યારથી પૃથ્વીને હું કહેવા માંગુ છું. પૃથ્વીનું નામ લેતા પણ પ્રભુનું સ્મરણ છે એમ કહે છે. કહો, સમજાણું કાંઈ?

પૃથ્વી નામ વસુમતિ. એ તો પ્રભુ! તારે લઈને (છે). માણસો નથી કહેતા? કે ભાઈ! શોભા બધી આને લઈને છે. એમ આત્માની શોભા જ્ઞાન ને શુદ્ધ ચૈતન્યની શ્રદ્ધા, જ્ઞાન

જેણે કર્યા એને લઈને બધી શોભા આત્માની કહેવાય છે. અને શુભરાગ ને ભક્તિ ને વ્યવહાર પણ એને જ કહેવામાં આવે છે.

હવે અહીં આઠમી ગાથામાં (કહે છે),

स च्चिय सुरणवियपया मरुएवी पहु ठिओ सि जंगब्भे।
पुरओ पट्टो बज्झइ मज्झे से पुत्तवंतीणं।।८।।

હે પ્રભુ! **'હે જિનેન્દ્ર! આપ મરૂદેવી માતાના ગર્ભમાં સ્થિત થયાં...'** ત્યાંથી આવ્યા અને અહીંયાં સ્થિત (થયા) એવો વ્યવહાર પણ હજી નિમિત્ત-નૈમિત્તિક સંબંધ છે, સર્વજ્ઞપદ પ્રાપ્ત થયા પહેલાં. એમ કોઈ કહી દે કે બધા મુક્તિમાંથી પાછા આવે છે અને અવતાર ધારણ કરે. એ વસ્તુના તત્ત્વને સમજતા નથી. જેણે રાગ ને પુણ્ય-પાપની રુચિ છોડીને સ્વભાવની રુચિ કરી એ વિપરીત રુચિ થવા દેતો નથી. એ સ્થિરતા પૂર્ણ કરીને જેણે અસ્થિરતા ટાળીને પૂર્ણ પદની પ્રાપ્તિ થાય એના તત્ત્વનો સ્વભાવ ફરીને અવતાર ધારણ કરે એવો હોઈ શકે નહિ. કેવળચંદભાઈ! લ્યો, આ તો તત્ત્વની વાત (આવે છે). અહીં તો જૈનના નામે બધા કહે, ભગવાન અહીં થયા, જ્યોતમાં જ્યોત (મળી ગઈ).

એક ફેરી કહેતા હતા ને. ત્યાં (સંવત) ૧૯૯૫માં હતા ને. મણિયાર છે ને મણિયાર? રાજકોટમાં નથી? .. છે ને? એ આવ્યા હતા ૧૯૯૫માં. જ્યોતમાં જ્યોત મિલાઈ. જે આત્માની અહીંથી મુક્તિ થઈ પછી જ્યોત ત્યાં છે એમાં ભેગા ભળી ગયા. તત્ત્વની સ્થિતિ શું છે અને વાસ્તવિકત એનો શું સ્વભાવ એની ખબરું નહિ અને જૈનના વાડામાં ભક્તિ કરી, પૂજા કરી અને ભગવાન સાચા. શેના સાચા? તને હજી ભગવાનનું શું સ્વરૂપ? તારા આત્માનું શું સ્વરૂપ? એના ભાન વિના ભગવાન શેમાં ભળ્યા? ક્યાંથી લાવ્યો? ભગવાન કોઈ સત્તામાં નિર્મળ થઈને પરસત્તામાં ભળી જાય એમ કોઈ દિ' હોઈ શકે નહિ. અનાદિ આત્મતત્ત્વની સત્તા વિકારપણે હો કે નિર્વિકારપણે હો, એની સત્તાનું સર્વસ્વ પરસત્તાથી ભિન્નપણું જ વર્તી રહ્યું છે. સમજાય છે કાંઈ? મુક્તિ થાય એટલે ત્યાં બધા ભેગા (થઈ જાય).

એક જણા કહેતા હતા, મુક્તિમાં પણ ચોકા જુદા? ચંદુભાઈ! એક જણો વળી વેદાંતિક દૃષ્ટિ થઈ ગયેલી અને બધું વાંચે 'સમયસાર' ને આ બધું હોં! 'સમયસાર' ને ભક્તામરમાં ઓલું આવે છે ને વિભુ. એટલે સર્વવ્યાપક જેવી દૃષ્ટિ થઈ ગઈ. પછી કહે, મુક્તિમાં પણ બધા ચોકા જુદા હશે? ચોકા એટલે સમજાણું? સૌની સત્તા જુદી હશે? અહીં તો સૌ જુદી સત્તા રાખીને બેઠા (છે). અહીં તો ચુલા જુદા જુદા કરે છે ને? પણ ત્યાં ચુલા જુદા? અરે..! ભાઈ! આ વસ્તુ જ કોઈ અનાદિઅનંત સ્વયંસિદ્ધ સત્‌સ્વરૂપ છે. એની ભાનની દશા ન હોય તો એ વિકારની લાગણી ને રુચિમાં અટવાઈને ચોર્યાશીમાં રખડે. પણ એ પોતાની સત્તામાં છે એ બધું. એની સત્તા પરને લઈને નથી. અને એ વિકારી સત્તાના અંશમાં અસ્તિત્વ.. એ પણ સત્ છે ને? એનું પર્યાયમાં સત્‌પણું જે વિકારનું હતું, એને આત્માના સ્વભાવના

ભાન દ્વારા વિકારનું સત્‌પણું વ્યય થયું-નાશ (થયો), નિર્વિકારી સત્‌નો અંશ વર્તમાન પરિણતિ નિર્મળ પ્રગટી, એને ફરીને અવતરવું કે અવતાર હોઈ શકે નહિ. અને એ બીજી સત્તામાં ભળી જાય (એમ વસ્તુસ્થિતિ નથી). ઈશ્વરચંદજી! કહે છે ને? એકમાં અનેક. નથી આવતું? બધું આવે છે. સિદ્ધની સ્તુતિ. એકમાંહી અનેક રાજે. શી રીતે અનેક રાજે? અર્થ આવડે છે કાંઈ? એ તો જ્યાં પરમાત્મા પોતાના પૂર્ણાનંદનો, સહજાનંદનો અહલાદ સ્વતંત્ર સ્વભાવને આશ્રયે જ્યાં અનુભવી રહ્યા છે, એ સ્થાનમાં બીજા અનંતા પરમાત્મા સિદ્ધ સ્વભાવે બિરાજમાન છે. પણ એક સત્તા બીજી સત્તારૂપે થાય એમ કોઈ દિ' બનતું નથી.

એથી આચાર્ય કહે, પ્રભુ! આપ સર્વાર્થસિદ્ધમાંથી આવ્યા ત્યારે પ્રભુ! **'આપ મરુદેવીમાતાના ગર્ભમાં સ્થિત થયા.'** જ્યાં સુધી રાગ હતો અને રાગને લઈને ભલે તીર્થંકરગોત્ર બંધાણું પણ માતાના પેટમાં પોતાની યોગ્યતાથી આવ્યા છે. કર્મને લઈને નહિ. સમજાય છે? કર્મ તો નિમિત્તમાત્ર (છે). એમ નહિ. માતાના પેટમાં, તે માતા તેના જ પેટમાં રહેવાની એની યોગ્યતા (હતી). ઈન્દ્રો આવીને પેટ સાફ કરે. જેમ મોટા રાજા આવતા હોય ત્યારે આંગણા ને મહેલ ને બધું સાફ કરે છે કે નહિ? સાફ કરે કે નહિ? હરિજન પાસે સાફ સાફ કરો, બધું સાફ કરો. મહારાજ આવવાના છે, ફલાણાં આવવાના છે. એમ ત્રણ લોકના નાથ આત્માની શુદ્ધ પદવીનું તો ભાન થયું, પણ તીર્થંકરપણાના પ્રકૃતિના પરમાણુ બંધનમાં (હતા), પોતાની યોગ્યતા એ પ્રકારની હતી, એને કારણે જ્યારે અહીંયાં માતાના પેટમાં આવવા પહેલાં ઈન્દ્રોએ ભગવાનની માતાનું પેટ સાફ કર્યું. રત્નના પટારા જેવું, એમાં ભગવાન આવીને સ્થિત થયા. **'તેથી મરૂદેવી માતાના ચરણ ઈન્દ્રાણી અને દેવો દ્વારા નમસ્કૃત થયા.'** લ્યો! આ તો સમકિતી છે માતા. સમજાય છે? એને ઈન્દ્રો આવીને નમસ્કાર કરે. વજુભાઈ! ક્યે ગુણસ્થાને છે? સમકિતી છે. પણ..

મુમુક્ષુ :- ભગવાન...?

ઉત્તર :- ભગવાન પણ સમકિતી છે. આ તો હજી એની માતાને વંદન કરે છે એમ મારે તો અહીં કહેવું છે.

'મરૂદેવીના ચરણ ઈન્દ્રાણી અને દેવો દ્વારા નમસ્કૃત થયા.' અહો..! માતા! કહે છે ને કે સ્ત્રી નરકની ખાણ છે. નરકની ખાણ એ નથી. તારા પરિણામ ઊંધા તું કર તો તારો ભાવ નરકની ખાણ છે. સ્ત્રી તો અહીં કહે છે કે જેના ગર્ભમાં ત્રણ લોકના નાથ પરમાત્મદશા તે ભવે, તે દેહે, એ પરમાણુ છેલ્લા છે હવે સંયોગમાં, એ પરમાણુનો વિયોગ થઈ, અભાવ થઈને પરમાત્મદશા એ ભવમાં પ્રગટશે એવા ચરમદેહ જે તીર્થંકર માતાના પેટમાં આવ્યા. ઈન્દ્રાણી અને દેવો એમના ચરણને નમસ્કાર કરે. કહો, સમજાણું કાંઈ? શેનો પ્રતાપ છે? એ પવિત્રતા પ્રભુની પ્રગટેલી છે. એ તો નિમિત્તમાત્ર છે. એની માતાની પણ એવી યોગ્યતા છે. માતાની એવી (યોગ્યતા). બે છીપનું મોતી, એ પૂર્ણાનંદ જેને એ ભવમાં થવો

હોય એના માતા-પિતા પણ મોક્ષગામી જ હોય. ભલે માતા એકાદ ભવ કરે પણ એને અનંત ભવ હોય તો કે એ માતાનો જીવ અભવિ હોય, એમ ત્રણ કાળ ત્રણ લોકમાં બનતું નથી. એ ભગવાનને લઈને હોય એમ નહિ. ઓહોહો..! ધન્નાલાલજી! ભગવાનના પેટમાં આવે છે તો એ કારણે માતા એકાવતારી છે કે નહિ?

મુમુક્ષુ :- અપને-અપને કારણ સે હૈ.

ઉત્તર :- પોતાને કારણે છે? એ કહે છે. એ નિમિત્ત-નૈમિત્તિક સંબંધ બતાવી એનો આત્મા જ એવો કોઈ તૈયાર થયેલો માતા સ્રીનો હોય તો એના ગર્ભમાં તીર્થંકર આવ્યા અને તેના ચરણ ઈન્દ્રાણીઓ અને દેવો આવીને જેને નમસ્કૃત કરે. નમસ્કાર હો! રત્નકૂખ ધારિણી. રત્નનને કૂખમાં રાખનારી માતા! અમારો તને નમસ્કાર! ત્રણ લોકના નાથ ચૈતન્યમૂર્તિ, ક્ષાયિક સમકિત આદિ ઋદ્ધિના ધરનાર, એને તો અમે નમસ્કાર કરીએ પણ તારા પેટમાં આવ્યા માટે તને પણ નમસ્કાર કરીએ છીએ. એવી એની માતાની પણ યોગ્યતા છે. કહો, સમજાણું કાંઈ?

'તેથી તે મરૂદેવી માતાના ચરણ ઈન્દ્રાણી દેવો દ્વારા નમસ્કૃત થયા અને જેટલી પુત્રવતી સ્રીઓ હતી તે બધામાં મરૂદેવીનું સ્થાન (પદ) સૌથી પ્રથમ હતું.' એની ઉત્કૃષ્ટતા બતાવી. માતા! ધન્ય છે! ધન્ય માતાઓ જગતમાં છે. એ શ્લોક નીચે લખ્યો છે. ભક્તામરમાં આવે છે ને. બોલો શ્લોક. છે? એમાં નથી? આમાં કેમ છે વધારે?

स्त्रीणां शतानि शतशो जनयन्ति पुत्रा-
न्नान्या सतुं त्वदुपमें जननी प्रसूता।
सर्वा दिशो दधति भानि सहस्त्ररश्मिं
प्राच्येव दिग्जनयति स्कुरदंशुजालम्।।२२।।

આ લખ્યું ક્યાંથી? હરિભાઈ! ઉપરથી? એમાં (-ભક્તામરમાં) આવ્યું, ઠીક! શું કહે છે? દિશાઓ તો ઘણી છે જગતમાં. પણ સૂર્યનો જન્મ તો પૂર્વ દિશા આપે.

स्त्रीणां शतानि शतशो जनयन्ति पुत्रा-
न्नान्या सतुं त्वदुपमें जननी प्रसूता।
सर्वा दिशो दधति भानि सहस्त्ररश्मिं

બધી દિશાઓને દિશા કહેવાય છે પણ હજાર સૂર્યકિરણ જે ખીલે એ તો પૂર્વ દિશામાં જ હોય. એ પૂર્વ દિશામાં હોય, બીજી દિશામાં હોય નહિ. એમ હજારો સ્રીઓ પુત્રને જન્મે છે પણ માતા તેં પુત્રને જન્મ આપ્યો એ તું એક જ હો. કેવળચંદભાઈ! શું આ વાત કરે છે?

જુઓને! ઈન્દ્રો એકાવતારી, એકભવતારી. ઈન્દ્ર શક્રેન્દ્ર છે, એની ઈન્દ્રાણી છે (બન્ને) એક ભવે મોક્ષ જનારા. નિશ્ચયથી સર્વજ્ઞે કહેલું. પતિ-પત્નિ બેય. ઈન્દ્રાણી તો આવી ત્યારે

તો મિથ્યાત્વ લઈને આવી હતી. કારણ કે સ્ત્રીમાં સમકિતી ઉત્પન્ન ન થાય. અને શક્રેન્દ્ર જે પોતે (છે) એ તો આત્મભાન લઈને અવતર્યા હતા અને સ્ત્રીનો દેહ ધારણ થાય એ તો મિથ્યાત્વ હોય તો જ થાય. છતાં એ ઈન્દ્રાણીની એવી યોગ્યતા હોય કે ભગવાન આદિ પાસે જઈને સમ્યગ્દર્શન પામે અને એને એક જ ભવ આ દેહનો અને છેલ્લો મનુષ્યનો (હોય). બેય એકભવતારી થઈને મોક્ષગામી હોય. સમજાય છે કાંઈ? આ જુઓ નિમિત્ત-નૈમિત્તિક સંબંધે માતા અને પિતા પણ આવા હોય છે. એ ભગવાનને કારણે નહિ. શું હશે આમાં? નેમિદાસભાઈ! ભગવાનને કારણે .. આવી કે નહિ?

મુમુક્ષુ :- ..

ઉત્તર :- ના ના. એમાં બીજું લખ્યું છે.

કહે છે કે એ માતા પણ એવી આત્માની જાતવાળી હોય કે જેને અલ્પ ભવમાં પૂર્ણ મુક્તિ, પૂર્ણાનંદની સિદ્ધ સમાન એની દશા થવાની હોય અને પિતાની પણ સિદ્ધની દશા થવાની હોય. એવા જ માતા-પિતાના છીપમાં એ તીર્થંકરનો જીવ મોતી રૂપે પાકે. બીજે એ હોઈ શકે નહિ. એવો જ કોઈ સહજ નિમિત્ત-નૈમિત્તિક સંબંધ બની રહે છે. માણસને એમાંથી (એમ લાગે કે) આનાથી આ થયું, આનાથી આ થયું એ વાત અંદરથી ખસતી નથી. જુઓને! હાથ-પગ બધા છે. એ હાથ-પગ અહીં છે અને બીજાને નથી. એ નથી એને ઈચ્છા થાય કે આને આમ કરું. પણ કાંઈ છે નહિ માટે થતું નથી. અને અહીં ઈચ્છા થાય માટે હાથ આદિ હલે એમ છે નહિ. એ નિમિત્ત-નૈમિત્તિક સંબંધની વ્યાખ્યામાં એમ કહેવાય કે આ ભગવાનને કારણે માતા-પિતા (થયા). આવા અમૃતચંદ્રાચાર્યને કારણે આવી ટીકા થઈ અને કુંદકુંદાચાર્યને કારણે આવા શાસ્ત્રો લખાણા.

અમૃતચંદ્રાચાર્ય કહે છે, ભાઈ! આ જગતના જે પદાર્થો છે આત્મા, પરમાણુ, છએ દ્રવ્યો એ જ્ઞેય થવાને લાયક છે. પણ આ ભાષા તેને જ્ઞેય તરીકે સમજુતી આપે એવી ભાષામાં તાકાત નથી. અને અમે આ વ્યાખ્યા કરનારા છીએ, છ દ્રવ્ય જગતની ચીજો તે પ્રમેય થવાને લાયક એને કારણે પરિણમી રહ્યા છે. ભાષાના પુદ્‌ગલો ભાષાને કારણે થઈ રહ્યા છે અને અમે વ્યાખ્યા અને અમે વ્યાખ્યાતા, કહેનારા, ભાષા વ્યાખ્યા અને જગતના પદાર્થો વ્યાખ્યેય કરવા યોગ્ય એમ માનીશ નહિ. 'પ્રવચનસાર'માં ભાઈ! છેલ્લા શ્લોકમાં કહ્યું છે ને? છેલ્લા. ન માનીશ, હોં! અમે તો આત્મા છીએ. એ નિમિત્ત નૈમિત્તિક સંબંધે ઓળખાવવું જુદી વાત છે પણ નિમિત્ત સંબંધમાં ઘોડો થઈ જઈશ નહિ કે અમે ટીકા કરી. એની પાછી ટીકા કરી, લ્યો, આ લખ્યું. જુઓ! એના નિમિત્તથી લખાણું માટે એનો ઉપકાર માનવો જોઈએ. એમાં લખ્યું છે. 'સમયસાર'માં પાછળ પંડિત 'જયચંદ્રજી'એ લખ્યું છે. આવ્યા. વાત ત્યાં થઈ ત્યાં આવ્યા પાછા ઓરડીએ. લ્યો, આમાં તો આમ કહ્યું છે. શું કહ્યું છે આમાં? પહેલું સાંભળ્યું નહિ? શબ્દોની રચનાની પરિણમન વ્યાખ્યા તે ભાષાની પર્યાય છે. વ્યાખ્યેય

પદાર્થો તે તેને કાળે જ્ઞેયપણે પરિણમી રહ્યા છે. વ્યાખ્યાતા હું એનો છું એ ત્રણ કાળમાં માનશો નહિ. ઓહોહો..! ચંદુભાઈ!

ત્યાં તો એમ કહ્યું છે કે મોહમાં હે જન ન નાચો. એવો મોહ મિથ્યા ભ્રમ કરી અને અમે વ્યાખ્યા કરનારા અને વ્યાખ્યા ભાષાની અને જણાવાયોગ્ય પદાર્થ ભાષા દ્વારા (જણાણા). ના. એ તો જ્ઞાનમાં પોતાના જ્ઞાનને કારણે જ્ઞેયો ભાસે છે. ભાષાને કારણે, પરને કારણે અને ભાષાનું પરિણમન સ્વતંત્ર થાય તો એના કર્તા-હર્તા અમે નથી. ધન્નાલાલજી! શું છે? વ્યવહારનો લોપ થઈ જાય છે. એનું નામ જ વ્યવહાર યથાર્થ જ્ઞાનમાં આવે છે. છે. સર્વજ્ઞની વાણી એ તો વિકલ્પ છે નહિ. વાણીના કર્તા ભગવાન છે જ નહિ. અને ભગવાને દુનિયાને વાણી દ્વારા સમજાવ્યું અને વાણી દ્વારા બીજા જગતને-જ્ઞેયને સમજે એ વસ્તુનું સ્વરૂપ એમ નથી. એ તો નિમિત્ત-નૈમિત્તિક સંબંધથી કથન (છે).

અહીં પણ એ કહે છે. હે ભગવાન! આપ માતાના ગર્ભમાં આવ્યા. માતા પૂજનિક થઈ ગઈ. દેવો અને ઇન્દ્રાણીઓએ એની પૂજા કરી અને જેટલી પુત્રવતી સ્ત્રીઓ હતી એ બધાયમાં મરૂદેવી ઉત્કૃષ્ટ સમજવામાં આવી. એક પૂર્વ દિશાને શોભા મળી. એણે સૂર્યને જન્મ આપ્યો. દિશાઓ તો દશ છે. ઊર્ધ્વ, અધો, .. પશ્ચિમ આદિ. ઉત્તર દિશા, દક્ષિણ દિશા પણ એ પૂર્વમાં જ એ દિશાની શોભા છે. એમ ઘણી સ્ત્રીઓ પુત્રને જન્મ આપે. માતા! તેં જે તીર્થંકરને જન્મ આપ્યો તેથી તારી શોભા એને લઈને છે. એ નિમિત્તના કથન (છે). એ તો શોભા એટલી લઈને આવ્યા છે. નેમિચંદજી! સમજાણું કાંઈ? આ સમજવાની વાત છે. કો'ક કહે છે કે દિલ્હીમાં બહુ ગડબડ છે. બહુ ગડબડ છે. શું કરીએ? સમજે પોતાથી, બીજું શું કરે? કોઈની ગડબડી કોઈ કાઢી શકતું નથી.

અહીં કહે છે, એ પૂર્વ દિશાની શોભા સૂર્યને લઈને (છે). એમ હે નાથ! હે દેવી! માતા! તારી શોભા આ પ્રભુ આવ્યા ને પધાર્યા ને, તેથી છે. ઓહો..! એ તો નિમિત્ત-નૈમિત્તિકની (વાત છે). પ્રભુને કારણે એની શોભા અને આ શોભા અહીં છે માટે ભગવાનને આવવું પડ્યું. એમ હશે કે નહિ? ચંદુભાઈ! આની શોભા થવાની હશે માતાની એટલે ભગવાનને આવવું પડ્યું. વજુભાઈ! શું કીધું? એ તો નિમિત્ત-નૈમિત્તિક સંબંધથી ભક્તિમાં શુભરાગ આવ્યો છે ને. એમાં નિમિત્ત છે ભગવાન. નૈમિત્તિક પોતાની થયેલી વિકારી શુભરાગની પર્યાય (છે). અંતર સ્વભાવમાં સમીપતા વર્તતા છતાં ભગવાનની ભક્તિ કરે છે, હે નાથ! ઘણાં જન્મે, હોં! આમેય દુનિયામાં નથી કહેતા?

જનની જણતો ભક્ત જણ અને કાં દાતા કાં શૂર
નહિતર રહેજે વાંઝણી પણ મત ગુમાવીશ નૂર.

કહેવાય છે ને? ઓલામાં આવે છે આ બધા (બોલે). જનની જણે કોણ? એ તો નિમિત્ત-નૈમિત્તિક સંબંધથી કથન છે. હે માતા! જનની જણ તો ભક્ત જણ. આત્માના

સ્વભાવની ભક્તિ કરનાર એવા આત્માને જન્મજે. અને કાં દાતા. દાતા.. દાતા... દાતા... ઉદારપણે કરીને બીજાને જગતને દાનાદિ આપે અને પોતાના સ્વભાવનું પોતાને દાન આપે. કાં દાતા કાં કા શુર. શુરવીર. વીરને પકવજે. નહિતર રહેજે વાંઝણી. આ શરીરના નૂર ગુમાવીશ નહિ. ઈશ્વરચંદજી! ત્યાં કોઈને લઈને કોઈનું નૂર ઘટતું હશે? અને કોઈને લઈને પૃથ્વી માટે એને લઈને એની શોભા હશે? ભક્તજનો ભગવાન જ્યાં જન્મ્યા એ માતાને પણ ધન્ય કહે છે.

'સંસારમાં ઘણી સ્ત્રીઓ પુત્રને ઉત્પન્ન કરનારી છે. એમાંથી મરૂદેવીને ચરણે ઈન્દ્રાણી તથા દેવોએ કેમ નમસ્કાર કર્યો? અને તેના જ ચરણોની કેમ સેવા કરી? એનું કારણ માત્ર આ જ છે કે હે પ્રભુ! મરૂદેવી માતાના ગર્ભમાં આપ આવીને બિરાજમાન થયા હતા તેથી તેની એટલી પ્રતિષ્ઠા થઈ. અને પુત્રને જન્મ દેનારી જેટલી સ્ત્રીઓ હતી તથા છે તે બધાયમાં તેને ઉત્તમ સમજવામાં આવી.' ધન્ય માતા! એ ઓલા ધર્મની ધન્યને લઈને આ તો બધી (વાતો કરી છે). ધન્ય.. ધન્ય માતા! આહાહા..! જગતમાં પુત્રનો જન્મ આપે, પણ તેં જે પુત્રને જન્મ આપ્યો આ કારણે તને પણ અમે નમસ્કાર કરીએ છીએ.

નવમી.

अंकत्थे तइ दिट्ठे जंतेण सुरायलं सुरिंदेण।
अणिमेसत्तबहुत्तं सयलं णयणाण पडिवण्णं।।९।।

'ભગવાનના દર્શનથી ઈન્દ્રના હજાર નેત્રો સફળ થયાં.' જુઓ! હવે નેત્રો આવ્યા. સમજાય છે? ત્યાં કહ્યું હતું, પછી અહીં મરુ દેવી આવ્યા. પછી આવ્યા હવે નેત્રો. આહાહા..! જન્મ પછી. પ્રભુ આમ જન્મ્યાને ત્યાંથી ઉપાડીને મૂકી છે વાત, ઠેઠથી. સર્વાર્થસિદ્ધમાંથી લઈને આવ્યા છે. પ્રભુ! આપ જ્યારે જન્મ્યાને અને ઈન્દ્રોએ આમ હાથમાં લીધાને. ઈન્દ્રાણી લઈને આમ આપે. અને આમ હજાર નેત્રથી આપને જોયા. પ્રભુ! એના નેત્ર સફળ. એના હજાર નેત્રો કરેલા સફળ.

'હે જિનેન્દ્ર! જે વખતે આપને લઈને ઈન્દ્ર મેરુ પર્વત તરફ ચાલ્યા અને આપને ગોદમાં બેઠેલા તેણે દેખ્યા તે વખતે તેના નેત્રોનું અનિમેષપણું (ચમચમકાર રહિતપણું)...' આમ ચમકે ને. એની આંખ .. કહે છે ને. સમજાણું કાંઈ? અહીં કહે છે કે હે નાથ! ટમકાર રહિતપણું એટલે દેવોના નેત્રો મિંચાતા નથી. આમ (જોવે છે). પણ પ્રભુ એના નેત્રો મિચાતા નથી એની સફળતા ક્યારે થઈ? આપના રૂપને જ્યારે આમ જોયું... ઓહોહો..! ત્યારે એના નેત્રની સફળતા. સમજાણું કાંઈ? એમ આત્માના જ્ઞાનરૂપી નેત્રો એને હે નાથ! આ આત્મા સચ્ચિદાનંદ પ્રભુ શુદ્ધ છે, એ નજરું પડતા આત્મા નજરમાં નિધાન જોયો અને પ્રતીતમાં આવ્યો ત્યારે તેના જ્ઞાનનેત્રો સફળ થયા. એ .. નેત્રો ત્યારે સફળ

કહેવાય છે. આહાહા..!

મુમુક્ષુ :- ...

ઉત્તર :- આ એમ છે જરી. ચંદુભાઈ! કહો, સમજાણું કાંઈ?

એ નિશ્ચય ભક્તિ સહિતની વ્યવહારભક્તિનું વર્ણન કરે છે. નેત્ર આ આંખ શું? ઇન્દ્રિયો શું? ખંડ ખંડ ઇન્દ્રિય એ જ્ઞાનની વિકાસ શક્તિ જે નેત્રને સ્થાને ગણવામાં આવે એની સફળતા ક્યારે ગણાય? એ જ્ઞાનની દશા દ્વારા ભગવાન ચૈતન્ય જે નિર્મળ નિધાન પરમાત્મસ્વરૂપ છે, એની નજરે પડતાં શ્રદ્ધા-જ્ઞાન થતાં તે જ્ઞાનના નેત્રની સફળતા કહેવાય છે. નહિતર ભણ્યા-ગણ્યાની કાંઈ સફળતા નથી. કહો, સમજાણું કે નહિ આમાં? નરભેરામભાઈ! વકિલાત-બકિલાતનું કાંઈ ન મળે, કહે છે. ધૂળધાણી. છોકરા માટે મજૂરી કરી કરીને મરી જવાય.

મુમુક્ષુ :- છોકરા માટે કોણ કરે છે?

ઉત્તર :- નથી કરતા? પોતાના .. માટે કરે છે. અહીં આવ્યો હતો ને ઓલો તમારો? નટુને ઘણું કહ્યું હતું, હોં!

'આપને ગોદમાં બેઠેલા તેણે દેખ્યા. પ્રભુ એના નેત્ર સફળ છે.' એનો શુભભાવ ભક્તિનો ઉછળ્યો એ વ્યવહારે સફળ અને અંતરમાં જ્ઞાનની પર્યાયના નેત્ર દ્વારા ચૈતન્યપ્રકાશ પુંજ જ્ઞાયક સમસ્વભાવી ચૈતન્યસૂર્ય છે એવા સૂર્યને આત્માની જ્ઞાનની પર્યાયે જાણતાં એ જ્ઞાન થોડું હોય તોપણ સફળ છે. નવ પૂર્વ ને અગિયાર અંગનું જ્ઞાન ન હો પણ અલ્પ જ્ઞાન પણ પોતાના સ્વભાવને જો જાણે, માને ને ઓળખે તો તે અલ્પ જ્ઞાન પણ હજાર નેત્રના જેવા સફળ છે. એ સિવાય અગિયાર અંગ અને નવ પૂર્વ ભણે તોપણ સફળ નથી. આમ દેવોને ઓલું ન હોય. સમજ્યાને? પલક-પલક. પલક ન મારે પણ કહે છે પલક ન મારવાની કિંમત નહિ. પલક ન મારવાની કિંમત તો તમને જોયા તેથી થઈ. કહો, સમજાણું કાંઈ? આહાહા..!

જ્યાં જ્યાં ભગવાન સર્વજ્ઞ પરમાત્મા અથવા સર્વજ્ઞ જ્ઞ સ્વભાવી આત્મા, એને જોવો, જાણવો અને માનવો એની જ આ જગતની અંદર શોભા છે. આ દુકાનને બહુ ભાળે અને જોવે અને આ મકાન ને.. ઇન્દ્રો ત્યાં ક્યાં હતા? પણ ઇન્દ્રિયોનો એમાં ઉપયોગ કરે, વકિલાતમાં, કોર્ટમાં, ફલાણું એ બધું સફળપણું કહેવાય કે નહિ?

મુમુક્ષુ :- કામ તો આવે છે.

ઉત્તર :- શું આવે છે?

મુમુક્ષુ :- ભવ માટે સફળપણું.

ઉત્તર :- ભવ માટે સફળ એ તો કીધું છે 'પ્રવચનસાર'માં. સફળ તારી ક્રિયા, બાપા! શી રીતે? કે જે કાંઈ દુનિયાના ઇન્દ્રિયજ્ઞાનમાં અને ઇન્દ્રિય તરફના ઝુકાવમાં જે તને પુણ્ય ને પાપ, દયા, દાન, વિકલ્પ આદિ ઉઠ્યો (એ) સફળ છે ભાઈ તારો. એટલે? એટલે અનાદિ

કાળથી ભવનું ફળપણું જે પાકતું આવે છે એ જ ભવ પાકશે તને. ચંદુભાઈ! 'પ્રવચનસાર'માં કહ્યું છે. સફળ-સફળ છે તારું. અને ધર્માત્માની ક્રિયા અફળ છે. કેમકે ધર્માત્મા પોતાના જ્ઞાનનેત્ર અને સમ્યગ્દર્શન-જ્ઞાન-ચારિત્ર દ્વારા આત્મામાં શ્રદ્ધા-જ્ઞાનને ઠરે છે (તેથી) એનું અફળ છે. અનાદિનું ભવફળ ફળે છે એ ફળશે નહિ. એ ભવ નહિ ફળે. એને પરમાત્મપદ ફળશે. એ ફળ્યું ન કહેવાય. ભવ ફળે એને સફળ કહેવાય. અનાદિનું ફળ્યું એ ફળ્યું કહેવાય. કહો, સમજાણું આમાં કાંઈ?

'**હે પ્રભુ! ઈન્દ્રોના નેત્રોનું પલભર પલકારરહિતપણું અને તથા અધિકપણું...**' એ ઘણી આંખ છે ને. '**આપને દેખવાથી સફળ થયું. જો તે આપના સ્વરૂપને ન દેખત તો તેના નેત્રનું પલકારહિતપણું તેમજ એ હજાર નેત્રનું ધારણ કરવું એ સર્વથા નિષ્ફળ જ છે.**' નિષ્ફળ જ ગણાત. આહાહા..! ભગવાન! તારા દર્શન થયા ને. સફળ (થયા). .. જિનવર પરમાત્મા દીઠ્યા ત્યારે કહેવાય કે એને જ્ઞાતા-દૃષ્ટાની દૃષ્ટિ થઈને દેખે ત્યારે ભગવાનને એણે દેખ્યા કહેવાય. ઓહો..! સમજાય છે કાંઈ? આ ભક્તિ પણ કેવી હોય એનું અહીં વર્ણન ચાલે છે. સવારમાં તો નિશ્ચયની વસ્તુ, દૃષ્ટિનો વિષય, શક્તિનું સામર્થ્ય વર્ણન, એની સાથે અહીંયાં શુભરાગ કેવો હોય ભક્તિવાળાનો એનું વર્ણન કર્યું છે. નિશ્ચય તો સાથે પડ્યો જ છે. નિશ્ચય જો દૃષ્ટિ ને યથાર્થ ભાન ન હોય તો આવી ભક્તિને ગણવામાં આવતી નથી. એને વ્યવહાર પણ કહેવામાં નથી આવતો. કહો, સમજાણું?

'**આ કથન દ્વારા એમ કહ્યું હે જિનેન્દ્ર! આપના સમાન રૂપવાન આ જગતમાં બીજો કોઈ પણ મનુષ્ય નથી.**' ઓહો..! એના પુણ્ય શું કહેવું! અનંત કાળમાં જે આત્માની શુદ્ધ સત્તા અને શુદ્ધ ચૈતન્યમૂર્તિના ભાન વિનાના જે પુણ્ય બંધાણા એ કાંઈ અપૂર્વ નહોતું. આ તો પુણ્ય પણ અપૂર્વ. સમજાણું કાંઈ? 'શ્રીમદ્'માં એક પત્રમાં આવે છે. પૂર્વે આવો દેહ ન ધર્યો હોય તો હવે પછી બીજો અપૂર્વ દેહ ધરશું. અપૂર્વ એટલે એ પરમાણુની જાત જ બીજી આવશે. ઓહો..! કેમકે અનંત કાળમાં જે ચૈતન્યના પ્રકાશની સત્‌ની પ્રતીત વિના પુણ્યના પરમાણુ બંધાયેલા એના નિમિત્ત રૂપે જે પરમાણુનો સંયોગ દેહનો આવે અને ચૈતન્યના સ્વભાવની ભૂમિકામાં જે પુણ્યના પરિણામ થાય અને એમાં પરમાણુ જે આવે એ જાત જ બીજી હોય. ઓહો..! સમજાય છે કાંઈ? આ તો સમજાય એવું છે, હોં! કુંવરજીભાઈ! જરી બપોરે તો સમજાય (એવું છે). ઝીણું સવારમાં (આવે છે). પણ મહેનત કરવી નહિ અને માથાકૂટ કરવી. ઘાણીના બળદની જેમ સવારથી સાંજ હાલી હાલીને હાલ્યો. જ્યાં પાટો ખોલ્યો ત્યાં એ ઘાણી અને એ ઘાંચી. એમ જિંદગીમાં.. કો'કે લખ્યું છે ને? રળવું નહિ ને.. ક્યાં આવ્યો હતો શબ્દ? ક્યાંક શબ્દ આવ્યો હતો. ... રળવું. એમ કાંઈક આવ્યું હતું. વાડીભાઈના પત્રમાં જ ક્યાંક આવ્યું હતું. એ તમે ખરું રળો છો. નહિ? એમ કાંઈક આવ્યું હતું. શાંતિભાઈ વાંચે છે. શાંતિભાઈ છે કે નહિ? એય..! શાંતિભાઈ! રખડતા ગયા,

જુઓ! ટાણે ન હોય ઈ. વજુભાઈ તો બહુ એને કહે. ટાણે ન હોય. શું આજે કાંઈક કહેતા હતાને વજુભાઈ, નહિ?

મુમુક્ષુ :- બધા સ્વાર્થ તો સાંભળવાનો કરે છે, નિઃસ્વાર્થ..

ઉત્તર :- વજુભાઈ ... મહારાજ આ બધું વાંચશે. આપણે સાંભળશું. પણ સાંભળવા તમે ક્યાં નવરા બેસો છો. તમારે તો એટલી નવરાશ નથી. જગતના પ્રાણીને સત્ સાંભળવું એની નવરાશ નથી. સત્ય વસ્તુ કોણ છે સત્ય ધારા ચૈતન્ય સમજવાની કે સમજાવવાની શું છે? એ વખત મળે નહિ, ઓલો વખત ઘાણીના ઘાંચી જેવો મળે. આખો દિ ને રાત. રળવું... રળવું.. ને રળવું. રળવું. એક પાઈની કમાણી ન મળે એમાં. અને નવરો (થાય નહિ). પ્રભુ! જરી નિવૃત્ત તો થા... નિવૃત્ત તો થા.

અહીં તો કહે છે કે એ જ્ઞાનને પામ્યાની સફળતા (ત્યારે કહેવાય કે) આત્માની અંદરની દૃષ્ટિ થાય અને ભગવાનને ભાળે અને વ્યવહારમાં ભગવાનને જોવે તો એનું સફળપણું (છે), બીજી રીતે સફળપણું નથી. આત્મા સમાન રૂપવાન નથી. એટલે? પુણ્યનું રૂપપણું પણ બીજી જાતનું હોય છે. એ જીવને શરીર, રૂપ, આબરૂ અનંત કાળમાં નહોતી મળી એવા શુભ પરિણામ સત્તાની ભૂમિકાના ભાનની સત્તામાં થયા એવા પરિણામની જાત પણ પૂર્વે નહોતી થઈ અને એના બંધ રૂપે પરમાણુ બંધાય એવા પણ કોઈ દિ' નહોતા અને ફળરૂપે પરમાણુ આવે એવા પણ સંયોગરૂપે કોઈ દિ' આવ્યા નથી. સમજાય છે કાંઈ આમાં? ઈશ્વરચંદજી!

આમેય કહ્યું છે ભગવાનને. પ્રભુ! આ જેટલા શાંતરસના પરમાણુ જગતમાં હતા એ આપના શરીરમાં આવ્યા. હવે એકેય બાકી રહ્યો નથી. આપની શાંતિ ઉપશમરસ અવિકારી સ્વભાવ આપને પૂર્ણ પ્રગટ્યો. એના જે આ ડાબલા-શરીર. મોટો હીરો પાંચ કરોડનો હોય એને મૂકવાનું ઠામ એટલે ડાબલી પણ જુદી જાતની હોય. એમ ભગવાન ચૈતન્ય રત્ન જેમાં-દેહમાં સર્વજ્ઞપદને પામવાના છે અને તે પણ તીર્થંકર પાછા... સમજાય છે? એ શરીરનો ડાબલો પણ જુદી જાતનો. એનું રૂપ ઈન્દ્રો હજાર આંખથી દેખે તો તૃપ્તિ ન થાય. એમ પ્રભુ તારું ચૈતન્યરૂપ એ જ્ઞાનથી વારંવાર જો તોપણ તૃપ્તિ થશે નહિ. સ્થિર... સ્થિર... સ્થિર થઈને પૂર્ણ ક્યારે પ્રાપ્ત કરું? પૂર્ણ ક્યારે પ્રાપ્ત કરું? એવા ચૈતન્ય નિધાન, એને શ્રદ્ધા જ્ઞાનથી જો તો તારા ચૈતન્યના ચમત્કારની અનંતતા એનો પાર ન આવે છતાં શ્રદ્ધા, જ્ઞાન અને સ્થિરતામાં એ આવી જાય છે. કહો, સમજાણું કાંઈ?

ગોદમાં એ વાત શું કરે છે? અહીંથી લઈ જતા ગોદની વાત છે, હોં! ભગવાનને જ્યારે અહીંથી લઈ જાય છે ને ત્યારે ઈન્દ્રના ગોદમાં બેસાડે છે. અને જ્યારે પાંડુક શિલા ઉપર પધરાવે છે ત્યારે તો ભગવાનને આમ સીધા બેસાડે છે. પાંડુક શિલા ઉપર સીધા બેસાડે છે. શિલા ઉપર બેસાડે છે. ન્યાં પણ લખ્યું છે ... શક્રેન્દ્ર ગોદમાં બેસાડે છે. આ કોઈ સિદ્ધ ભગવાન અને જાણે અહીં... શરીર તો ન હોય સિદ્ધને, પણ આ શરીર જ કોઈ

જુદી જાતનું.

સર્વોત્કૃષ્ટ પરમાણુની પર્યાય સર્વોત્કૃષ્ટ તીર્થંકર ગોત્રનો ભાવ થયેલો એ પુણ્યનું શું કહેવું! અચિંત્ય જેના પુણ્ય છે. પ્રભુ! આપના રૂપને દેખ્યા ત્યારે ઈન્દ્રના નેત્ર સફળ થયા. નહિતર એના નેત્ર સફળ હતા નહિ. એટલે બેય રીતે એની .. છે. કહો, નરભેરામભાઈ! સમજાય છે આમાં? આમ છોકરાને જોવે એમ નહિ. આ છોકરો સારો છે અને આ છે ને આ.. ઓહોહો..! .. પાક્યો છે ને. હવે પાક્યા. ધૂળ પાકી છે ત્યાં. એય..! પ્રેમચંદભાઈ!

દસમી.

तित्थत्तणमावण्णो मेरू तुह जम्मण्हाणजलजोए।
तं तस्स सूरपमुहा पयाहिणं जिण कुणंति सया।।१०।।

સર્વાર્થસિદ્ધમાં પહેલા લીધા નજરમાં. પછી મરૂદેવી માતા નાભિરાજાના ઘરે જન્મ્યા એટલે પૃથ્વીને વસુમતિ કીધી પછી માતાને ધન્ય કહ્યા અને પછી નેત્રને ધન્ય કહ્યા. હવે ભગવાનને મેરુ પર્વત ઉપર લઈ જાય છે એને ઉદ્દેશીને ભક્તિ કહે છે. ઓહોહો..! શું પણ આચાર્ય! જંગલમાં રહીને નિર્લેપ દશા શ્રદ્ધા-જ્ઞાન અને ચારિત્રની પ્રગટી છે. છતાં વિકલ્પ આવ્યો છે ને (તો) આવા ભક્તિના સૂત્રો તાડપત્રો ઉપર લખાઈ ગયા છે. અમે એના કર્તા નહિ અને અમે એના ભોક્તા નહિ. એનું ફળ અમને ન હો. અમારું તો અમારી પાસે છે. એનું ફળ અમને વેદનમાં જ્ઞાન-દર્શન અને ચારિત્રના કર્તાના કાળે જ એનું વેદન અમને ભોક્તાપણું છે. એના ફળને ભવિષ્યમાં ભોગવશું એવું છે નહિ.

હે પ્રભુ! **'હે જિનેશ્વર! મેરુ પર્વત ઉપર જ્યારે આપનો જન્માભિષેક થયો...'** જન્મ અભિષેક. હજારો ઘડા ભગવાનને આમ... ઈન્દ્રો હોં! એકાવતારી આમ. બરાબર આમ કડ બાંધી અને ઊભા હોય. ફક્ત ફક્ત આમ રોમ રોમમાં એને ભક્તિ ઉછળી છે ભગવાન પ્રત્યેની. આત્મામાં પણ આનંદના પ્રહલાદ શ્રદ્ધા જ્ઞાન થતાં પ્રદેશે પ્રદેશે પ્રહલાદ આત્માને થઈ જાય. એનું નામ સમ્યગ્દર્શન અને ધર્મ કહેવામાં આવે છે. આહાહા...! સમજાણું કાંઈ? અસંખ્ય પ્રદેશી ધામ પ્રભુ, એમાં એકાગ્ર થતાં અંતરની શક્તિની વ્યક્તતાથી અસંખ્ય પ્રદેશો પર્યાયમાં વ્યાપક આનંદને પામે. પ્રસાદપણાને, અહલાદપણાને પામે એમાં કોઈ પ્રદેશ બાકી રહે નહિ. એવો ભગવાન આત્માએ પોતામાં એકાગ્ર થઈને પોતાનો જન્માભિષેક કર્યો. જન્મ નામ સમ્યગ્દર્શન, ચારિત્રને જન્મ આપ્યો એ અવતાર સફળ છે.

અહીં કહે છે કે **'જ્યારે આપનો જન્માભિષેક થયો ત્યારે તે અભિષેકના જળના સંબંધથી મેરુને તીર્થપણું પ્રાપ્ત થયું...'** શું કીધું? ભગવાન એ મેરુ તીર્થ થઈ ગયું. ધર્માત્મા સર્વજ્ઞ આદિ, મુનિઓ આદિ જ્યાં બિરાજમાન હોય એ ક્ષેત્રને તીર્થ કહે છે. નિમિત્ત તરીકે તીર્થ કહે છે. તીર્થ તો તરવાનો ઉપાય અંદર પ્રગટ્યો એટલે પોતે તીર્થ છે. ભગવાન તો એના નિમિત્તપણે કહેનારા છે. પણ જે ક્ષેત્રે ધર્માત્મા બિરાજે છે એ ક્ષેત્રને પણ તીર્થ કહેવાય

છે. ઓહો..! ભગવાન આપને મેરુ પર્વત ઉપર લઈ ગયા. પણ એ તો ચોથે ગુણસ્થાને હતા, છઠ્ઠે ગુણસ્થાને નહોતા. ત્યાં મેરુ પર્વત તીર્થપણાને પામ્યું? સમજાણું કાંઈ? મુનિ થાશે ત્યારે મેરુ પર્વતે લઈ જાય. પણ કહે છે કે એ ચૈતન્ય રતનની ભાનની દશા પ્રગટી અને આ પૂર્વના મહાપુણ્યને કારણે આ દશા શરીરની (થઈ), એવા શરીરને લઈને ઈન્દ્ર જ્યારે મેરુ પર્વત ઉપર લઈ ગયા, ત્યાં જે જન્માભિષેક થયો ત્યારે તીર્થપણું પ્રાપ્ત થયું મેરુને.

'તેથી સૂર્ય-ચંદ્ર વગેરે...' સમજાણું? **'વગેરે સદાય તે મેરુપર્વતની પ્રદક્ષિણા કરે છે.'** લ્યો! ફેરા મારે છે આમ. શું કહે છે? એના લક્ષમાં જ્યાં ભગવાન બિરાજ્યાને તેથી આ મેરુ પર્વત થઈ ગયો તીર્થરૂપ. તેથી આ સૂર્ય-ચંદ્ર છે ને એ ફર્યા જ કરે છે. કુદરતના જે ચંદ્ર, સૂર્ય જ્યોતિષો મેરુને આંટા મારે એ તો અનાદિની રીત છે. કાંઈ નવી નથી. પણ પ્રભુ જ્યારે આપને ત્યાં લઈ ગયા ને, એથી તે મેરુ પર્વતને તીર્થપણાની ઉપમા આપી. એને લઈને જ્યોતિષો ત્યાં (આંટા મારે છે). તીર્થને પ્રદક્ષિણા મારે છે કે નહિ? આ ભગવાનને પ્રદક્ષિણા આપે અંદરમાં. એ બધો વ્યવહાર છે હોં! વ્યવહાર છે. ખુશી ખુશી (થઈને) જોવે. ઓલા પરણે ત્યારે નથી છોકરાને કહેતા? આ ગાતા નથી તમારે વરઘોડા ચડે ત્યારે? ફલાણો પરણે એનો દાદો આમ જોવે અને એનો ભાઈ આમ જોવે. શું કાંઈક કહે છે કે નહિ? એય..! કુંવરજીભાઈ! આની કોર જોવે ને તેની કોર જોવે. એવું કાંઈક ગાય છે. એય..! ચંદુભાઈ! ભાઈનો કાકો...

મુમુક્ષુ :- એને બધી ખબર.

ઉત્તર :- એણે તો બધી .. કરી છે ને. આને નથી ખબર. હમણાં નટુ પરણ્યો છે. ઓલા ગાય, બાયડ્યુ ગાય, નવરી હોય ને તો ગાય સવારમાં ઉઠીને. ભાઈનો કાકો આની કોર જોવે ને ઓલી કોર જોવે. ઓલાને મલાવે. આહાહા..! ધૂળમાંય જોવા આવે. ત્યાં શું મડદા ચામડાના .. છે ઓલા.

ભગવાન ત્રિલોકનાથ ચૈતન્યમૂર્તિ જ્યાં આગળ આવ્યા અને જ્યાં જન્માભિષેક થયો ત્યાં કહે છે કે દેવો ચારે કોર પ્રદક્ષિણા આપે છે. ઓહોહો..! ભગવાન અહીં બેઠા હતા, ભગવાન અહીં બેઠા હતા. બીજામાં નથી આવતું? કે ફલાણા સહજાનંદ મહારાજ અહીં બેઠા હતા, અહીં ખાતા હતા, અહીં ધોતા હતા, આ ઘોડીએ ચડ્યા હતા, એની માથે પાઘડી. આવે છે કે નહિ? કેવળચંદભાઈ!

મુમુક્ષુ :- ..

ઉત્તર :- હા. હા. પાઘડી છે ને. ફલાણું આમ ને ફલાણું આમ.

એ તો એક ચીજ શું છે એ સમજવા જેવી. પણ એને સ્મરણ કરવાના બધા નિમિત્તો (છે). ભગવાન જ જેના સ્મરણમાં વર્તે છે અને ચૈતન્ય સ્વભાવ જ જેની દૃષ્ટિની સમીપમાં વર્તે છે એને તો, મેરુ પર્વત (ઉપર) ભગવાન બિરાજે (છે) માટે આ પણ ભગવાનને કારણે

તીર્થપણાને પામ્યો. નહિતર એ પત્થર છે એ તીર્થપણાને પામે નહિ. એ રીતે એમ કરીને ભગવાનની જ મહિમા ગાઈ છે. કહો, સમજાણું કાંઈ? પ્રદક્ષિણા કરે છે.

'આચાર્ય ઉત્પ્રેક્ષા અલંકાર કરીને કહે છે.' છે સત્ય બોલનારા. પણ મહિમા કરે ત્યારે... એટલે દુનિયામાં નથી કહેતા? આ લગન કરે ત્યારે એમ કહે છે કે નહિ? મોતી શું કહે છે? થાળ ભર્યો રે સગ મોતીએ. હરામ એક મોતી હોય તો ઘરે. પણ આ વાઘરી ને કોળી જો પરણેને તો એ ગાય. થાળ ભર્યો રે સગ મોતીએ રે. આમ ગાય છે ને? એવા લડાવે તો લડાવે. ઓલા લેવા જાય ને શું કહેવાય? ઠામડા. કુંભારને ત્યાં.

મુમુક્ષુ :- ચાક વધાવવા.

ઉત્તર :- ચાક. પણ એવા ગાય. પણ એલા ખોટું બોલો છો શું, એની એને ખબર નથી. ઓલા દીકરાના પ્રેમ આગળ બીજું સૂઝતું નથી.

એમ જેને ભગવાન આત્મા સચ્ચિદાનંદ સ્વરૂપ એની શ્રદ્ધા-જ્ઞાન થયા અને એવા પૂર્ણપદને પામવાનું શરીર જેને છેલ્લું મળ્યું એવા ભગવાનના ગાણા તે સર્વોત્કૃષ્ટપણે ગાય છે. એ થાળ ભર્યા સાચા એના કહે છે. સવારમાં ઊગ્યો શું કાંઈ કહે છે ને? આ સૂર્ય. સોના સમો સૂર્ય ઊગ્યો. હવે સૂરજ તો છે ઈ છે. પણ પોતાના પ્રીતિના છોકરાના અહલાદમાં છેલ્લું હોય, પહેલું હોય, બાપા! ૬૦ વર્ષે છોકરો આ છેલ્લો છે. લગનમાં જે હોય ઈ, મલાવવાનું આ છે. એની મા ગાઠિયા ખાધા હોય, દાળું ખાય પછી કંઠ બેસી જાય. બીજા કહે, પણ હવે ઓછુ બોલોને. પણ બોલ્યા વિના ચાલે કાંઈ? એ કંઠમાં ફેરફાર થાય તોય રાડુ પાડ્યા કરે. ઘૂમ્યા કરે માંડવા હેઠે અને જ્યાં એના છોકરા.. સમજાય છે? એના મહેમાનો ઉતર્યા હોય ને ઘૂમ્યા ઘૂમ કરે ચારેકોર આમ... આમ.. માય નહિ હરખ. ધૂળમાંય હરખ નથી. પાપનો છે.

અહીં સર્વજ્ઞ પરમાત્માને દેખીને અથવા સર્વજ્ઞ જે દેહમાં થવાના એવા ભગવાનને દેખીને પ્રભુ! આ તારી પ્રદક્ષિણા દેવો કરે છે, હોં! એ તીર્થપણાને પામ્યો આપને લઈને, કહે છે. સમજાણું? **'મેરુ પર્વત ઉપર જ્યાં સુધી આપનું જન્માભિષેક નહોતું ત્યાં સુધી તે મેરુ પર્વત સામાન્ય પર્વતોની સમાન હતો.'** એ નવું નથી, હોં! છે તો અનાદિનું. પણ એને આમ નવી આદિ થઈ છે ને પોતાને. ધર્મની આદિ થઈને પ્રદક્ષિણા દેવા માંડ્યો હવે આત્મા ઉપર. ફરી ફરીને આત્મા, ફરી ફરીને ચૈતન્યમૂર્તિ નિધાન હું શુદ્ધ છું. એવી શ્રદ્ધા અને જ્ઞાનમાં આશ્રય એ છે એટલે કહે છે કે પ્રભુ! આ મેરુ પર્વત તો સામાન્ય પર્વતમાં ગણાતો હોં! આપ નહોતા ત્યારે. પણ એ તો અનાદિના ભગવાન (થાય છે). પહેલા હશે કે નહિ કોઈ દિ' ભગવાન? નેમિદાસભાઈ! પહેલા ભગવાન હતા? પહેલા કોઈ દિ' હોય નહિ. અનાદિના છે. એ તો આ ચોવીસીની અપેક્ષાએ આદિશ્વર ભગવાનને પહેલા ગણીને એની સ્તુતિમાં પોતે અનાદિ સાધકજીવ તો અનાદિના છે. ધર્મને પામેલા, ધર્મને પ્રાપ્ત કરીને

સર્વજ્ઞપદ પામેલા અને સંસારની પૂર્ણ નિગોદ દશાને પામેલા જીવો અનાદિના છે.

પણ જ્યારે સાધકને ભાન આંખ ઉઘડી, અરે..! અમે રાગ નહિ, હોં, પુણ્ય નહિ અમે, એ દેહની ક્રિયા અમે નહિ. અમે ચૈતન્ય સ્વભાવ છીએ. ત્યારે કહે છે કે આદિ થઈ. આ ત્યારથી અમારી શોભા છે. એ મેરુ પર્વત તો સામાન્ય ગણાતો. પણ પ્રભુ આપની પ્રદક્ષિણા જ્યારે જન્માભિષેકમાં થઈ ત્યારે તે જન્મ સ્થાનમાં જળના સંબંધથી મેરુ પર્વત તીર્થ અર્થાત્ પવિત્ર સ્થાન બની ગયો છે. અને એ વાત સંસારમાં પ્રત્યક્ષ ગોચર છે કે જે વસ્તુ પવિત્ર હોય તેની લોકો ભક્તિ તથા પ્રદક્ષિણા વગેરે કરે છે. પછી ભગવાનની મૂર્તિ સ્થાપે છે નિક્ષેપે. ભાવનિક્ષેપ પોતાનો ભાવ છે કે નહિ? સમજાણું?

ખરેખર ભગવાનની મૂર્તિની પૂજાનો વિકલ્પ, વિષય એ નિશ્ચયથી સમ્યગ્જ્ઞાન પ્રગટ્યું છે ત્યારે નય વિષય કરનાર છે ત્યારે એ સ્થાપના નિક્ષેપ તેનો વિષય થાય છે. સમજાણું કાંઈ? જ્યારે આત્મા ચૈતન્ય જ્ઞાનસ્વરૂપ છે એવું ભાવશ્રુત જ્ઞાન થયું ત્યારે એમાં બે પડખા પડી ગયા-નિશ્ચય અને વ્યવહારનયના. ત્યારે એ નયનો વિષય હોય. તો નિશ્ચયનયનો વિષય ચોથે. વિકલ્પ ઉઠ્યો ત્યારે વિષય પર થયો. ત્યારે નિક્ષેપ.. આ ભગવાન છે. એમ વ્યવહારે નિક્ષેપ છે. એ વાસ્તવિક નિક્ષેપનું લક્ષ અને વિષય કરનાર જ્ઞાનીનો જ વિકલ્પ હોય છે અથવા જ્ઞાનીનું જ જ્ઞાન હોય. અજ્ઞાનીને એ વ્યવહાર નિક્ષેપ લાગુ પડતો નથી. કહો, ચંદુભાઈ! ઓહોહો..!

અહીં એ કહે છે કે '**ત્યારથી એ વાત સંસારમાં પણ કહે છે કે પવિત્ર હોય એને લોકો પ્રદક્ષિણા આપે છે. રાત દિન તેની પ્રદક્ષિણા કર્યા કરે છે.**' કોણ? આ મેરુને પવિત્ર સમજીને રાત દિન કરે છે. '**એમ માલૂમ અમને તો પડે છે.**' ૧૧.

मेरुसिरे पडणुच्छलियणीरताडणपणट्ठदेवाणं।
तं वित्तं तुह ण्हाणं तह जह णहमासि संकिण्णं।।११।।

મુનિ છઠ્ઠે ગુણસ્થાને ભાવલિંગી સંત અમૃતના ઓડકાર ક્ષણે પળે આવે છે. અપ્રમત્ત દશા ક્ષણે આવે છે, બીજે ક્ષણે વિકલ્પ ઉઠે છે જરી ભક્તિનો. આ ભક્તિ લખતા લખતા સપ્તમ ગુણસ્થાન અનેક વાર આવે છે. સમજાય છે કાંઈ? એ ચારિત્રદશા, એ મુનિદશા, એ ગુરુદશા, એ કેવળજ્ઞાન પામવાની તૈયારીવાળા કેવા હોય, કહે છે કે એને અપ્રમત્ત તો આમ ક્ષણમાં આવે. ક્ષણમાં વળી પ્રમત્ત પંચ મહાવ્રતનો અહિંસા આદિનો ભક્તિનો વિકલ્પ ઉઠે છે એને પણ આવી ભક્તિ ઉઠે છે. આવી ભક્તિનો ભાવ (આવે), એવી વસ્તુની સહજ મર્યાદા છે. તેવો ભાવ મુનિને પણ આવ્યા વિના રહેતો નથી. અહીં તો પહેલેથી કહે, નહિ. એ નહિ. મૂર્તિ નહિ, પૂજા નહિ, ફલાણું નહિ, ઢીકણું નહિ. તને નથી પ્રગટ્યું સમ્યગ્જ્ઞાન, નથી પ્રગટ્યો નયભાગ અને નથી નિક્ષેપ વિષય કોનો કોણ કરે એની તને ખબર નથી.

સમજાણું કાંઈ?

અહીં કહે છે '**હે પ્રભુ! મેરુ પર્વતના મસ્તક ઉપર આપનું સ્નાન થતાં...**' હવે ત્યાં ટીકા કરે. લ્યો, ઈન્દ્રોએ આવા પાણી રેડ્યા, ફલાણું કર્યું, ઢીંકણું કર્યું. સાંભળને ભાઈ! એનો ભાવ શું છે? સમજાણું? એનો ભાવ આમ.. આહાહા..! .. પૂતળું નથી કરતા? પછી એને સ્નાન નથી કરાવતા? પણ આ ધનતેરસે કાંઈક કરતા તો હશે કે નહિ? શું કાંઈક કરે? રૂપિયા ધોવે ને એવું કાંઈ કરે છે કે નહિ?

મુમુક્ષુ :- ધનને સાફ કરે.

ઉત્તર :- કુંવરજીભાઈ! આ ધનતેરસ આવે છે ને? તો શું કરતા હશે કે નહિ કાંઈ? આ ચોપડા તો પૂજે છે ને લ્યો ને. શારદા... શારદા. અમાસને દિ' આમ. આહાહા..! પૈસા વહાલા અને રળવું ને ઢગલા જાણે થાય.

મુમુક્ષુ :- લખે છે ને શાલિભદ્રની ઋદ્ધિ હજો.

ઉત્તર :- શાલિભદ્રની ઋદ્ધિ હજો અને બાહુબળનું બળ હજો. કોની સાથે લડવું છે તારે? શું છે? અને શાલિભદ્રની ઋદ્ધિ હજો. એ ૯૯ એ ૯૯ પેટી નાખીશ ક્યાં? મોટી પેટી ૯૯. આવા તો મૂંઢ જીવ, જેના પુણ્યના ઠેકાણા ન મળે, પુણ્યની શ્રદ્ધા ન મળે અને જાણે આ ચોપડા સાદા પૂજું એટલે આ મને મળે. એ શારદા નહિ.

સ્વરૂપ કેવળજ્ઞાનની લક્ષ્મીને પામેલા એવા પરમાત્મા... આવે છે ને? અનેકાંતમય મૂર્તિ નથી આવતું? બીજા શ્લોકમાં 'સમયસાર'માં આવે છે. અનેકાંતમય મૂર્તિ. સરસ્વતી તો એ છે. સમ્યક્ શ્રુતજ્ઞાન. ભગવાન કેવળજ્ઞાન, સમ્યક્ (શ્રુતજ્ઞાન) અને ભગવાનની મૂર્તિ વ્યવહારે પૂજનિક ગણવામાં આવે છે. એવું અનાદિનું સ્વરૂપ સનાતન ચાલ્યું આવે છે. એ કોઈ નવી વાત નથી. નરભેરામભાઈ! ક્યાં ગયા જગજીવનભાઈ? કહો, સમજાણું આમાં?

હે ભગવાન! '**આપનું સ્નાન થતાં નીચે પડીને ઉછળતું જે પાણી...**' ભગવાનને આમ સ્નાન કરાવેને? તો પાણી પડે ને ધોધ? તો ઉછળે આમ. પાણી ઉછળે. પાણી ઉછળે, ધોધ ઉછળે. ઓહોહો..! '**એને કારણે નીચે પડીને ઉછળતું જે પાણી એના તાડનથી .. એવી દશા થઈ...**' દેવો તો લાખો-કરોડો દેવો આવે છે. દેવોને ઓલું પાણી વાગે ને તો દેવો પ્રસરી જાય. છૂટા છૂટા છૂટા આકાશમાં આખા વ્યાપી જાય છે. કહે છે કે એ દેવોની એવી દશા થઈ '**કે જાણે ચારે તરફથી આકાશ જ વ્યાપ્ત થઈ ગયું હોય અથવા તે ધોધમાર પાણીના મારથી બચવા માટે દેવોએ જાણે કે આકાશનો આશ્રય લીધો હોય એમ આકાશ દેવો વડે છવાઈ ગયું છે.**' લ્યો, એ .. નાખ્યું. આહાહા..!

પદ્મનંદીમાં આવ્યું છે. પહેલામાં. આ અધિકાર ઋષભદેવનો. પહેલામાં આવ્યું છે ને? ભગવાન! આપનો જ્યારે જન્માભિષેક થયો, ઈન્દ્રો હાથ આમ પહોળા કરીને આપની ભક્તિ કરતા હતા. ત્યાંના વાદળાનો ઘટ્ટ ભાગ હતો ને એ વાદળા તૂટી ગયા. એ આ વાદળા

દેખાય છે કટકા પડ્યા. સમજાણું કાંઈ? ક્ષણભંગુર વાદળા. એ ક્ષણભંગુર એટલે કટકા થઈ ગયા. આહાહા..! શું કહે છે? ઈન્દ્રો પ્રભુની ભક્તિ કરતા હાથ લાંબા થયા ને ઓલા વાદળા તૂટી ગયા. અને એમાંનો આ કટકો થોડો દેખાય છે.

એમ ધર્માત્મા ભક્તિ કરતા જ્યારે આમ ઉછાળો આવે છે કે ચૈતન્યપ્રભુ જ્ઞાયક ને આનંદનો કંદ છે એમ જ્યારે વિકાસ દૃષ્ટિનો થયો, એ વાદળાની જે આડ હતી ને અનાદિની? કટકા થઈ ગયા. થોડો થોડો ભાગ જરી કટકો રહી ગયો જરી. એ જ્ઞાન જાણે છે કે આ કટકો છે. એ હમણાં તૂટીને ખલાસ થઈ જશે. સમજાય છે કાંઈ? ઓહો..! ભારે ભાઈ ભક્તિ!

'આકાશ જ છવાઈ ગયું.' એમ. પાણી ઉછળ્યું ને. આમ ચૈતન્ય સ્વભાવની ધારા ઉછળી. આમ બહારમાં જન્માભિષેકનું પાણી ઉછળ્યું એટલે દેવોને આમ તાડન થયું ને... અંતરમાં ચૈતન્યની જ્ઞાનધારા, સમ્યક્ ધારા શ્રદ્ધા-જ્ઞાન દ્વારા ઉછળે (એમાં) કોઈ કારણ-ફારણ રાગ ને નિમિત્તનું છે નહિ. એવી ધારા ઉછળતાં છવાઈ ગયું આમ બધું. જ્ઞાન છવાઈ ગયું. બધાને જાણવું-દેખવું રહી ગયું. જાણવું-દેખવું છવાઈ ગયું. કોઈપણ ચીજ હો એને જ્ઞાન જાણે-દેખે છે. એવી પ્રભુ આપની ભક્તિ અને અમારી ભક્તિ આત્માની, બેય થતાં આમ દેવો ત્યાં છવાઈ જાય છે, અહીં આત્મા બધાને જાણી લે છે. એને જાણવાનું કાંઈ બાકી રહેતું નથી. કહો, નરભેરામભાઈ! સમજાય છે આ? આ દાનનો અધિકાર નથી, આ ભક્તિનો છે. કહો, સમજાણું કાંઈ?

'પાણીના મારથી બચવા માટે દેવોએ જાણે કે આકાશનો અત્યંત આશ્રય લીધો હોય.' ભગવાનની ભક્તિના શુભભાવમાં પણ પાપના દળિયા છૂટી જાય છે. ભગવાનની ભક્તિના શુભભાવમાં પાપના દળિયાની સ્થિતિ, રસ પણ ઘટી જાય છે. અને સ્વભાવની ચૈતન્ય ભગવાન દેવની સ્તુતિ-ભક્તિની એકાગ્રતામાં પુણ્ય-પાપની બેય સ્થિતિ, પાપની ઘટે, પુણ્યની ઘટે, રસ પાપનો ઘટે, પુણ્યનો વધે. સમજાણું કાંઈ? એ ઘટાડવું-બટાડવું એ તો વ્યવહારથી વાત છે હોં! એની લાયકાત છે એટલે ત્યાં ઘટવાની લાયકાત હોય. વાંધા લીધા છે ને બધાએ આ? સંક્રમણ થાય, અપકર્ષણ થાય એમાં ક્રમબદ્ધ ક્યાં રહ્યું? શાસ્ત્રમાં તો આમ કહ્યું છે કે આવા ભાવ થાય ત્યારે કર્મ આમ પલટી જાય, આવા ભાવ થાય ત્યારે સ્થિતિ ઘટી જાય, આવા ભાવ થાય ત્યારે સ્થિતિ વધી જાય. અરે..! ભગવાન! સાંભળ તો ખરો. એ બધા નિમિત્ત-નૈમિત્તિક સંબંધના કથનો (છે). એ વખતે સ્થિતિ ઘટવાને યોગ્ય જ પરમાણુના ક્રમમાં હોય છે. બાપુ! પદાર્થની વ્યવસ્થા અને પદાર્થની જે મર્યાદા (છે) એ ખ્યાલમાં ન આવે તો એકેય પદાર્થ તને શ્રદ્ધામાં સાચો આવતો નથી. સમજાય છે કાંઈ?

અહીં તો કહે છે કે જે દેવોની એટલી બધી ત્યાં ભીડ હતી કે પાણીના પથાર પડતાં જે ઉછળ્યું પાણી (તેનાથી) આકાશ વ્યાપી ગયું. એટલા તો દેવો આપની ભક્તિમાં આવ્યા હતા, એમ કહે છે. સમજાણું કાંઈ? અહીં સાધારણ માણસને તો... એ વખત મળે નહિ,

ભાઈ! વખત મળે નહિ. દુકાન ને આમ જાવું હોય ક્યાંક બીજે ત્યારે બધો વખત મળે. ઉઘરાણીએ જાવું હોય તો મળે, ગામડામાં વકીલાત કરવા જાવું હોય તો મળે. ભગવાન ગામમાં બિરાજતા હોય દર્શન કરવાનો વખત મળે નહિ. કારણ કે એ તો પુણ્ય છે અને ભગવાન તો જડ છે ત્યાં ક્યાં... કહો, સમજાણું કાંઈ? ચંદુભાઈ!

અરે..! ભાઈ! તને ચૈતન્યની કિંમત આવી હોય તો ભગવાનમાં પણ તું પ્રભુ છો એમ વ્યવહારે એમ તને ભાસ્યા વિના રહે નહિ. 'જિન પ્રતિમા જિન સારખી...' 'જિન પ્રતિમા જિન સારખી...' ભગવાનના સમીપમાં જાણે જાઉં છું એવો પ્રહલાદ અને ભક્તિ આવ્યા વિના રહે નહિ. અહીં તો આચાર્ય મહારાજ પોતાની ભક્તિ સ્વની અને ભગવાનની ભક્તિ બેય સાથે વર્ણવી રહ્યા છે. (શ્રોતા :- પ્રમાણ વચન ગુરુદેવ!)